

TERÖRİSTLERCE REHİN ALINMA DURUMUNDA ÖNERİLER

Doç. Dr. Doğu ERGİL
A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi

GİRİŞ

Terörizm, düşük masraflı, düşük riskli ve geleneksel savaşa kıyasla düşük gerilimli bir savaş biçimidir. O yüzden, küçük fakat iyi donanımlı bir grup, asgarî imkânlarla, seçilmiş hedeflere büyük zararlar verebilir. Bu imkânı iyi kullanan bir terörist örgüt, kendi azınlık iradesini, çoğunluğa, hatta hükümetlere zorlayabilir. Bütün bir toplumun sosyal ve siyasal istikrarını tehdit edebilir.

Düzensiz (*irregular*) bir savaş biçimi olan terörizm, kural ve yerleşik değerleri tanımaz. Zayıf tarafın bir mücadele aracı olduğu için de, uygun zamanı kollayarak, daha kuvvetli hasmının en zayıf ve en savunmasız yanlarına ve üyelerine saldırma ilkesini benimser. Teröristin amacı, davasına dikkat çekmek, haklılığını kanıtlamak ve derleyebildiği ilgi ve destekle ödümler koparmaktır. Terörizm, siyasal mücadelede bir amaç değil, araçtır.

Terörist için insanlar, amacın değil, aracın parçalarıdır. Bu bakış açısı, masum insanların "yüce" bir dava adına **kurban** edilmeleri için yeterli nedendir. Kitlesele cinayetlerin, soğukkanlılıkla ve törensel bir eda ile işlenmesi bu yüzdendir...

Madem "dava", masum insanların hayatından bile önemlidir, o halde, onun duyurulması, tanıtılması ve benimsetilmesi birincil önemdedir. Bu açıdan bakıldığında, terörist eylemin ilk ve en önemli hedefi, propagandadır. Gerçekten, terörist eylem, teatral bir olaydır: Anında bütün dünyaya sunulan seyirlik bir drama... Bu oyunun sahnesi, kitle haberleşme ağıdır.

Kitle haberleşme araçlarından yararlanarak, terörist, oyununu sahneler ve mesajlarını iletir. Oyunun zoraki figüranı, kaçırılan veya tutsak alınan rehine, artık bir kişi değil, bir propaganda aracıdır. Nesnel bir pazarlık unsurudur. Taşdığı değer, kişiliği değil, pazarlık değeridir.

Kendini aniden bu dramatik tablo içinde bulan masum ve hazırlıksız kişi ne yapmalıdır? Ölüm korkusuyla boğuştuğu bir ortamda yaşama şansını arttıracak ne gibi davranışlarda bulunabilir?

Bu soruların yanıtları, konuya çeşitli açılardan eğilen bilim dallarının sağladığı bilgi ve deneyimlerinden derlenen bir öneriler paketi olarak sunulmaya çalışılacaktır.

Öneriler.

Gerek rehinelerin, gerekse onları kurtarmakla yükümlü uzman güvenlik görevlilerinin, kaçırma eylemini gerçekleştiren teröristlerin psikolojik yapılarına ilişkin bazı temel bilgilere sahip olmalarında büyük yarar vardır. Çünkü, kaçırılan kişinin birkaç saat, birkaç gün, ay, hatta birkaç yıl rehin tutulma, muhtemel celladıyla birlikte yaşama olasılığı söz konusudur. Bu yüzden, rehine, yapabildiği ölçüde, kendini tutsak eden(ler)in ruhsal bir profilini çıkarmaya çalışmalı ve ilişkilerini bu verilere göre düzenlemelidir. Tabii, pek çok etmenin karmaşıklaştığı bir durumda bunu yapmak kolay değildir. Ama şu hususların bilinmesi faydalıdır:

A) Bütün teröristlerin ortak özelliği, duygu ve düşüncelerini karşı-sındakilere (topluma) iletememe sıkıntısıdır. "Anlaşılmamış olmak" duygusu, psikolojik envanterlerinin demirbaşlarından. Zaten bu yüzdendir ki, mesajlarını zorla ve tantana ile iletmek yolunu seçerler. Sık sık duyduğumuz "silahlı propaganda" deyiimi, terörist lügatçesinin en önemli öğesidir. Şu halde, tutsak düştüğünüz andan itibaren onları sabırla dinleyin. Önünüzde sergilenen ego tatmini ve kendini aklama sürecini duygu belirtmeden izleyin. Sakın karşı çıkmayın. Tartışmayın.

B) Terörist, genellikle sosyal çevresiyle ilişki kurmakta zorluklar bulunan insandır. Bu psiko-patolojik zorluklar, onu, zayıf ya da güvensiz benliğini, topluluğun ortak benliği ve vicdanı içinde güçlendirmek, pekiştirmek arayışına iter. Ancak topluluk (grup) içinde ve topluluğun desteğiyle bir misyon, peygamberane bir kurtarıcılık kimliği kazanabilir, ya da bu arayışını onaylatabilir.

Üyesi bulunduğu grup ne kadar küçükse, bireyin, kendi psiko-patolojik özelliklerinden ötürü terörist olması olasılığı o kadar yüksektir. Küçük çaplı örgütlerde grup-içi etkileşim daha yoğun ve etkili olduğundan, fanatizmin ve kendini-yanıltmanın ölçüsü daha yüksek, hatta sınırsızdır. **Elit terörist türü**, genellikle bu bağlamın ürünüdür.

Bağlı olduğu örgüt ne kadar genişse, bireyi terörizme iten psikolojik nedenler (karakter bozuklukları) yanında etnolojik, sosyal, ekonomik ve felsefi (din dahil) etmenlerin rolü o oranda yüksektir. Bu yüzden, sizi tutsak eden kişi veya kişilerin sosyal ve örgütsel kimliğinin bilinmesinde ya

da öğrenilmesinde yarar vardır. Sıradan ya da elit olmayan terörist, genellikle ilki gibi narsist ya da depressive olmadığı için, Samson kompleksi gibi düşmanını kendi intiharı karşılığında yok etmek eğilimi taşımaz. Bu durumda, zaman kazanmak ve itilip kakılmadan gün doldurmak olanakları bulunabilir, ya da çoğaltılabilir.

Rehin alma sürecinde belirgin aşamalar vardır:

I. Hazırlık Aşaması.

Eylemlere yönelmeden önce teröristler, yoğun bir propaganda kampanyasına girişirler. Tıpkı bir malı piyasaya sürmeden önceki reklam kampanyası gibi, kendilerini ve amaçlarını tanıtırılar. Hedeflerini tehdit ederler, davalarının haklılığını ve yüceliğini vurgularlar. Kendilerine yer ve zaman ayıran elektronik veya yazılı yayım araçları yoluyla stratejik hedeflere saldıracıklarını, önemli kişileri kaçıracağını veya öldüreceklerini duyururlar. Kamuoyunu merak ve heyecanla bekleme sürecine sokarak ilgiyi sıcak tutmaya, güçlerini abartmaya çalışırlar. (Örnek: Yunan T.V. sinde konuşma imkanı verilen bir ASALA üyesi, yakında önemli bir Türk'ün öldürüleceğini söylemiş, dört gün sonra Yugoslavya Büyükelçimiz öldürülmüştür).

Eylemin gerçekleşmesiyle elde edilen ucuz başarıdan sonra da, "Biz ikaz etmiştik, günah bizden gitti, kendilerini korusalardı. Zaten bizi hiç bir güç durduramaz," türünde yeni bir propaganda süreciyle güçlerini ve etkenliklerini kanıtlamaya çalışırlar. Her defasında da, eylemlerinin kriminal yönünü ustaca gizlemeye uğraşırlar. Olayı, daha önce yapılmış olan "haksızlıklara" karşı bir misilleme hareketi olarak sunarlar. Bu hazırlık aşamasında önerilebilecek iki önlem vardır:

1 — Eğer yurtdışında sefaret veya temsilcilik bürolarında çalışıyorsanız ve ilan edilen hedeflerden biri iseniz, geliştirilen fiziki koruma programlarına uyunuz. Unutmayın, terörist en beklenmedik anda ve en zayıf yandan vurur. Bu özellikleri değerlendirip, karşı önlemler alın. Ama herşeyden önce, temsilciliğin birkaç çıkış kapısı olmasını sağlayın. Bu çıkışların mümkün olduğunca gözden uzak ve iyi kamufle edilmiş olması önemlidir.

Bina içinde aşırı gürültü, haykırışlar ve silah sesleri duyduğumuz anda herşeyi bırakıp, binayı terkedin. Silahlı bir mücadeleye girmeyin. Bu iş için güvenlik görevlileri vardır. Teröristler, kahraman değil, takas değeri yüksek rehinelere isterler. Dışarıda iken çok daha etkili ve terörist eylemi başarısızlığa uğratmış olacağınızı aklınızdan çıkarmayın.

2 — Yurtdışında seyahat etmek durumunda iseniz ve özellikle bir uçak yolculuğuna hazırlanıyorsanız şunlara dikkat edin:

A — Kısa bir süre önce önemli bir uluslararası olay olmuş mudur? (Örneğin, A.B.D., Libya'yı bombalamıştır). Zarar gören taraf ya da yandaşlarının (ilişkide bulunduğu terörist örgütlerin), öğ alması olası mıdır? Cevabınız EVET ise, saldırıya uğraması beklenen tarafın (bu durumda A.B.D.) uçaklarına bilet almayın.

B — Özellikle bir istihbarat görevlisi, ya da devletin örtülü bilgileriyle ilişkili biri iseniz, çok değerli bir takas unsuru olacağınızdan, ya da sorgulamanız sonunda öldürülebileceğinizden, ülkenize yönelik tehditlerin arttığı dönemlerde mümkünse ikinci bir pasaport ve kimlik kartı taşımaya gayret edin. Kaçırma işleminden sonra sizden teröristlerce kimlik istendiğinde, "sorunsuz" bir ülkeye ait pasaportu ya da kimliği gösterin. Bu yöntem, pek çok görevlinin hayatını kurtarmıştır.

II. Aşama.

Kaçırma veya rehin alma olayını izleyen birinci veya ikinci gündür. Bu sürenin özellikleri şunlardır: Hem teröristler, hem rehinelere çok heyecanlıdırlar. Rehinelere itilir, kakılır, sıradanlaştırılırlar (aralarındaki farklar ve kişilikleri hiçe sayılır, sürü muamelesi görürler). Bu dönemde, teröristin kesin egemenliği ve teröristler arasında hiyerarşi belirgindir.

Söz konusu aşamada teröristler, azamî reklam çabası içinde olduklarından, özellikle dışarıyla meşguldürler. Rehinelere sessiz ve uysal olmalarıdır. Teröristlerin kabarmış olan egolarıyla ters orantılı davranarak, alçak bir profil sergilemeli, şiddete başvurmalarına neden olacak hareket ve diklenmelerden kaçınmalıdırlar.

Rehinelere, teröristlerle pazarlığa girişmemelidirler. Çünkü, içinde hap-soldukları eylemde taraf değil araçtırlar - bir takas aracı... Rehinelere bu niteliklerini iyi bilmeli ve kendilerine atfedilen rolün üzerinde ve ötesinde bir kimlik arayışına veya işlev yüklenmeye çalışmamalıdırlar. Gayretkeşlik kuşku uyandırır. Kuşku ile infaz arasındaki mesafe, endişe kadar kısadır. Zaten heyecanlı olan terörist, endişeye kapıldığı anda kuşku duyduğu kişiyi vurur.

Eğer kaçırılan bir uçak ya da taşıt aracında rehin alınmışsanız şunlara dikkat etmelisiniz:

1) Sizi tutsak eden teröristlerin dillerini biliyorsanız, bunu kesinlikle belli etmemelisiniz. Onları anlamak, ortaya çıkabilecek bir fırsatı değerlendirip kaçmak veya uygun şeyleri yapıp hayatta kalmak için çok yararlı olabilir.

Diğer yandan, dillerini bilene teröristler ağır görevler yüklerler; öfke ve isteklerini ona yöneltirler. Dil bilen de, diğer rehinelere bağırıp, çağır-

mak, kendisinden bekleneni talep etmek zorunda kalır. Arkadaşlarıyla arası açılır. Sanki teröristlerin temsilcisiymiş gibi algılanmaya başlanır. Her iki tarafa da yaranamaz. Tutsaklık durumunda böylesine ağır bir yükü kaldırmak kolay değildir.

Ayrıca, dillerini bilmeyen tutsaklar yanında teröristler rahatça konuşurlar. Rehinelere, işlerine yarayacak, gerilimlerini azaltacak pek çok şey bulabilirler bu konuşmalarda.

3 — Kaçırılan bir araçta en önemli olay, yüksek gerilim ve heyecan içinde beklemektir. Yaşamının ön-koşulu paniğe kapılmamaktır. Hele kan dökülmüşse, bunu başarmak çok zordur. Histeri krizine yakalanan, haykırarak hareket eden insanların yaşama şansları yoktur. Zaten kendisi de giriştiği ölüm-kalım savaşımında gerilim içinde olan terörist, durumu daha da vahimleştiren ve işlerin kontrolden çıkmasına neden olan davranışlara izin vermez. Hemen silaha sarılır. O yüzden, davranışlarınızla kesinlikle dikkat çekmeyin ve kuşku uyandıracak ani hareketler yapmayın. Teröriste bakmayın. Korktuğunuzu belli etmeyin. Aşırı korkan kişilerin kimliğini kontrol edebilirler. Sakın tartışmayın; çok çabuk sinirlenirler.

Konuşacaksanız, yanınızdaki yolcu ile belli etmeden konuşun. Konuşmanızı görürlerse, bir karşı hareketten kuşkulanırlar.

4 — Teröristlerden birşey isteyecekseniz —örneğin tuvalete gitmek— elden geldiğince nazik olun. Nezaket, gerilmiş sınırlar üzerinde son derece yumuşatıcı etki yapar. Aynı yumuşaklığı, yanınızda oturan kişilere de gösterin. Sürekli gerilim, bekleme direncinizi kırar.

5 — Uçağa binerken veya yolculuğa çıkarken rahat giyinin. Tutsak alındığınızda resmî kıyafet, zorlanacağınız uzun süreli hareketsizlik içinde sizi bir zırh gibi bunaltabilir. Hareketsizliğe mahkûm olunca, kravatınızı, ceketinizi çıkarın. Kemerinizi gevşetin. Ruhsal sıkıntınıza fiziksel sıkıntılar eklemeyin. Kendinize sürekli masaj yapın. Oturduğunuz yerde uyuyan ve tutulan adalelerinizi canladırarak aletsiz cimnastik hareketleri yapın.

Ancak, ayakkabınızı çıkarmamaya gayret edin. Çıkarırsanız, ayağınız şişeceğinden, bir daha giyemiyebilirsiniz. Bir karışıklık veya silahlı çatışma durumunda herhangi bir fırsat doğduğunda, çıplak ayakla uçaktan (araçtan) atlamak ve koşmak son derece güçtür.

6 — Uçakta mümkünse yol kenarında oturmayın. Yol kenarından bilet almayın. İstatistiklere göre, vurulmak üzere seçilen rehinelere, en kolay ve en yakın yerden seçildikleri gibi, bir silahlı çatışmada en önce vurulanlar, yol kenarındaki yolculardır.

Eğer boş yer varsa, tuvaletten dönüştü pencere kenarına ya da ortadaki koltuklara oturmaya çalışın.

7 — **Muhakkak** yanınızda bir kitap bulunduran. Kitabı üst bagaja koymayın. Hiçbir zaman almanıza izin vermezler. **Cebinizde taşıyın.**

Eğer kitabınız yoksa, uçağın güvenlik önlemleri broşürünü şiir gibi ezberleyip, kendinize tekrarlayın. Bu işlemden sıkılınca, iyi bildiğiniz bir romanı içinizden kendi kendinize anlatın. Sessizce şarkı söyleyin. İçinizden ıslık çalın. Saatlerin ve günlerin mümkün olduğunca depresyona düşmeden geçirilmesinin vazgeçilmez bir zorunluluk olduğunu akıldan çıkarmayın. Her kazanılmış saat, sizi hayatınızın geri kalan kısmına bağlayan bir köprüdür. Bekleme süresi ne kadar uzuyorsa, zaman lehinize çalışıyor, pazarlık devam ediyor demektir.

8 — Rehin alındıktan sonra kendini dinlemek ve "kurmak", insan psikolojisi açısından son derece zararlıdır. "Ölecek miyim? Nasıl öleceğim? Yanacak mıyım? Delik deşik mi olacağım?", gibi düşüncelerin etkisiyle insan paniğe kapılabilir.

Dağları, gurup vaktini, denizleri, en mutlu günlerinizi, başarılarınızı, en iyi tatilinizi düşünün. Görünüyorsa, pencereden ufku gözleyin, alan zeminini değil.

Duygularınızı disiplin altına almaya çalışın. O anın, tutsaklık serüveninin en iyi dönemi olduğuna kendinizi inandırın. "Bu iş üç gün sürecek, kendimi buna hazırlamalıyım" diye telkinde bulunun. Hep "daha kötüsü olabilirdi" felsefesini güdün.

9 — Uçak veya başka bir ulaşım aracında rehin alınmışsanız, güvenlik broşürlerinde (varsa) güvenlik çıkış kapılarını iyice belleyin. Teröristlerce en az görünen veya denetlenmeyen yedek çıkışlara dikkat edin. Eğer mümkünse, tuvaletten dönerken buralara yakın oturun. İlk fırsatta, özellikle güvenlik görevlileri ile teröristler arasında çıkan bir çatışma sırasında, silahlar sustuğunda, bu çıkış yerlerinden atlayıp, kaçmaya çalışın. Araçtan çıkınca yapacağınız ilk hareket, "güvenli" bir yere yatıp bir süre hareketsiz kalmaktır. Ateş yemeyeceğinize inandığınız taktirde, en "uygun" yöne doğru hızla koşun.

Kaçırılan araç ne kadar büyükse —örneğin bir Boeing 747 veya tren— kaçma olasılığı o kadar fazladır. Ama bu işlem, panik halinde yapılmamalıdır. Paniğe kapılacağınızı hissettiğiniz taktirde kaçma girişiminde bulunmayın.

III. Aşama.

Tutsaklığın ikinci gününden sonra başlayan günler, haftalar, aylar, hatta yıllar süren dönemdir. Bu dönemde rehinelere teröristler; terörist-

lerle dış-dünya arasında istikrarlı olmayan nisbi dengeler oluşur. Her iki taraf da, günler geçtikçe olaya daha gerçekçi bakmaya başlar. Umdukları sonuç onlar için artık daha belirsizdir. Olay, bir aşınma/aşındırma savaşına dönüşmüştür. Sonucun, bir zafer olmasa da, bir kayıp olmaması endişesi ön plana çıkmaya başlamıştır.

Bu aşamada artık kan, ateş, bomba gibi aşırı heyecan öğeleri yoktur. **Durgunluk** egemendir. Rehinelere ve muhafızları, ulaşım araçlarından sabit mekanlara geçmişlerdir. Söz konusu dönemde teröristler yanlış yapıp yapmadıklarını düşünürler. Tutsaklar kurtuluş umudu ve tedirginlik içinde beklerler.

Zaman ilerledikçe, kurtuluşun kolay ve kısa dönemde gerçekleşmeyeceğini anlayan rehinelere, eğer sürekli ve sistematik olarak korkutuluyorsa, ilk iki ya da üç ay kurşuna dizilme karabasıyla yaşarlar. Bu yoğun ölüm korkusu, fiziksel tepkiler doğurur: İnsan sürekli titrer, terler, uyuyamaz. Çevreyi, her sesi dinler, teröristlerin her hareketini izler. Dizleri tutmayabilir, altını kirletir.

Bu durumda yapılacak ilk şey, 1) başa geleni, bir hastalık, bir sel ya da deprem felaketi gibi kişiler-ötesi, denetim-dışı bir olumsuzluk olarak algılamaya çalışmaktır: Geçici ve sonu iyi bitecek bir olumsuzluk gibi... Ancak bu ruhsal denge kurulduktan sonra psikolojik ve fizik uyum yolları aranıp, bulunabilir.

2) İkinci yapılacak şey, **aklı özgürleştirmektir**. "Bedehim tutsak ama, aklım ve ruhum özgürdür. Hiçbir zaman da teslim olmayacak" telkini, işleyen bir çare olana kadar tekrarlanmalıdır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Toplama Kampları'nda yaşayan tutsakların başarı ile uyguladıkları bu psikolojik-yönteme, "benliğin çiftleştirilmesi" (doubling) adı verilmektedir.

3) Doğu ülkeleri yurttaşları ve askerler, en iyi tutsaklık arkadaşlarıdır. Kitlesel kriz durumlarına karşı daha hazırlıklı, biraz daha kadercidirler. Olayları kendilerini suçlayarak karşılamazlar. Kaderin bir cilvesi olarak alır ve olağanüstü koşullara nasıl uyum sağlayacaklarını araştırırlar. Bu tür yetenekleri olduğu ortaya çıkan kişileri örnek almakta yarar vardır. Özellikle uzun süreli ve toplu tutsaklık dönemlerinde asker kökenli rehinelere, sivillere soğukkanlı ve pratik olmakta, örnek olmuşlar; beden esir olsalar bile, ruhen teslim olmamayı öğretmek konusunda yararlı olmuşlardır.

Tutsaklık hayatını **düzenlemek** ve **olağanlaştırmak** açısından askeri eğitimin yararları görülmüştür. Günlük hayatın **tanzim edilmesi** ve **normalleştirilmesi**, ruh hastası olmadan veya paniğe kapılıp öldürülmeden

ya da intihar etmeden haftalar, aylar, hatta yıllar geçirmenin **en önemli** yoludur.

4) Teröristler, ahlâken doğru olduklarını rehinelere kabul ettirmek isterler. Davalarının haklılığını heyecanla ve bıkmadan anlatırlar.

Rehineler sabırla dinlemeli ve karşı çıkmamalıdır. Bu bir teslimiyet ya da kabul değil, duruma uyum davranışıdır.

Kimi rehinelere, kendilerini kaçıran ya da tutsak eden kişilerle fikir ve işbirliği yaptıkları, hatta kadınların kendilerini sundukları (buna bilim dilinde **Stockholm sendromu** denir) görülmüştür. Ama, unutulmamalı ki bu işbirliği ya da teröristlerle özdeşleşme (**identification**), rehinelere kurtarmaz. Çünkü rehine, bir insan değil, araçtır. Amaç, "kutsal" davanın gerçekleşmesidir. Kayıtsız ve kuralsız bir savaş biçimi olan terörizmde, **insan**, bu amaca giden yolda sadece bir araçtır. Değeri de, araç olarak ne kadar kullanışlı olduğudur. O yüzden, rehinenin sürekli insan, kişi ya da birey olmak niteliğini öne çıkarması ya da savunması, sonuç alıcı bir davranış değildir. Parasal ya da kişisel vaatler de etkili değildir. Üstelik, kurtulmak için yapılan sürekli ve ısrarlı girişimler, taraflar arasında gerilimi artırır, rehinelere hayatını zorlaştırır.

Görülüyor ki, III. aşamada yapılacak en önemli şey, **mevcut koşullara uyum sağlamaktır**. Söz konusu uyum, pasif bir benimseyiş değil, aktif bir **düzenleme ve durumu olağanlaştırma** işlemidir.

5) Bu işlemin ilk koşulu, eski alışkanlıkların mümkün olduğunca terk edilmemesidir. Örneğin, elden geldiğince temiz olun. Her gün işe gidiyor-muş gibi traş olup, kendinize çeki düzen verin. Çamaşırlarınızı her banyo alışınızda yıkayın. Yatağınızı önemli bir merasimmiş gibi her gün yapın. Bütün bunlar, geçmişle ilişkinizin kopmasını önleyeceği gibi, geleceği umutla ve hazırlıkla karşılamayı kolaylaştırır.

Unutmayın, duruma uyum sağlamak, teröristleri ve davalarını benimsemeniz anlamına gelmez. Tersine, onlara teslim olmadığınızı kendinize ve onlara kanıtlamanın en iyi yoludur. Zaten davalarına sempati beslediğinizi belirtmeniz onları etkilemez. Psikolojik yapılarından ötürü, önce inanmazlar. Sonra da, her fanatik gibi, "dönöklere" saygıları yoktur. Siz, kendi dünyanızı onlarınkinin yanında, ama **dışında** kurmaya çalışın.

6) Grup tutsaklığı söz konusu ise, ortak yaşamın düzenlenmesi ve kayda bağlanması için gereken kararlara herkesin katılmasını sağlayın. İşbölümü ve toplu dayanışma, bireysel direnci geometrik oranda artırır.

7) Bu dönemde teröristlerden, hele gardiyanlık görevini yapanlardan rehinelere duygusal açıdan yaklaşmalar olabilir. Kendilerini bir tür "hami", ya da "aile büyüğü" gibi görmeleri bile mümkündür. Azarlama ve

dayak, bu sıfatlar altında daha kolay gerçekleştirilebilen davranışlardır. Bahse konu ilişki türü, İran'da A.B.D. sefaretı baskınında ve Lübnan'da kaçırlarak rehin alınan kişilerin deneyimlerinde önemli bir yer tutmuştur.

Belirtilen yakınlaşmada ölçüyü ayarlamak hayati önemdedir. Örneğin, teröristler, uzun süreli tutsaklarıyla satranç ya da kağıt oynamak isteyebilirler. Bu oyunları ya bilmediğinizi söyleyin, ya da oyun sonunda muhakkak yenilin. Yenilmezseniz, size karşı kendilerinde geliştirdikleri üstünlük duygusu dayanağını kaybedebilir. Terörist mantığının bütün kurgusu alt-üst olabilir. Güvensizlik ve uyumsuzluk öğeleri üzerine bina edilmiş megalomaniak kişiliğin yenilmesi, çok sert tepkilere yol açabilir. Sonunda kaybeden hep rehineler olur.

8) Uzun süreli tutsaklık dönemlerinde insanda **karşı-olma** duygusu gelişir. Önce, "bu duruma" düştüğü için kendini suçlar. Bir süre **kendine-karşı** olma duygusunu yaşar. Gücsüzdür, yetersiz ve çaresizdir. Bunları bir türlü kabullenemez. İkinci aşamada, hükümetini suçlamaya başlar. "Neredeler? Neden beni kurtarmıyorlar? Beni unuttular" gibi düşüncelerle, **hükümet-karşısı** bir dönem yaşar. Daha sonra, "çektiklerimi anlamıyacaktılar; bende olan değişiklikleri yadırgayacaklar" türünde duygularla ailesine ve sosyal çevresine yöneltilen bir karşıtlık duygusuna kapılabilir. Gerçekten de, uzun yıllar savaş esiri olanların bir bölümünün, kurtulduktan sonra ailelerine ve eski sosyal çevrelerine, hatta ülkelerine dönmedikleri biliniyor.*

Rehineler, uzayan tutsaklıkları boyunca her türlü gayreti göstererek, kendilerini, yakınlarını ve hükümetlerini, muhayyel suç ya da günahların faili olarak görmemeye çalışmalıdırlar. Aslında, bu bir terörist taktiğidir. İşledikleri insanlık suçlarının asıl faillerinin, ilan ettikleri düşmanları olduğunu ileri sürerler. Böylece, "mağdurlar" olarak sadece öç aldıklarını; davranışlarının da kriminal değil, haklı ve yasal bir **misilleme** olduğunu yaymak isterler. Rehinelere, bu suçlamaların dolaylı ya da dolaysız ortağı oldukları için tutsaktırlar.

Bu tahlilin sahte tutarlılığına kanarak hiçbir rehine, kurulan psikolojik tuzağa düşmemeli; ne kendisini, ne de toplumunu suçlamalıdır. Çünkü, rehinenin içe ve dışa dönük suçlamaları, ne içinde bulunduğu olumsuz durumu iyileştirebilir, ne de kurtulduktan sonra yeniden kuracağı dengelemin oluşmasına katkıda bulunabilir. Aksine, birçok ruhsal ve sosyal sorunun kaynağı olabilir.

* Kore'de esaret hayatı yaşayan birkaç Türk'ün de yurda dönmediğini, bunlardan birinin Güney Kore'de halen taksi şoförü olarak hayatını sürdürdüğünü, kendisiyle karşılaşan bir Türk subayından öğrenmiş bulunuyorum. D.E.

Üstelik, suçlama psikozuna giren rehinenin, arkadaşlarının safını terk ederek, teröristlerle işbirliği yaptığı görülen olaylardandır.

IV. Aşama.

Rehinelerin serbest bırakılmasını izleyen dönemdir. Bu dönemde şunlara dikkat edilmesi önemlidir:

1) Tutsaklığı sona eren rehinenin yeterli ruhsal ve sosyal hazırlık yapılmadan kamu önüne çıkartılmaması, denenmiş ve yararları görülmüş bir önlemdir. Bunun iki nedeni vardır: Serbest kalan rehinerler, ağır stres altında oldukça duygusal olacaklar ve çevreleriyle uyum zorluğu çekeceklerdir. Tıpkı, uzun süre karanlıkta kalmış bir insanın, gözlerini günışığına yavaş yavaş alıştırmaması gibi, rehinenin bir süre psikolojik ve tıbbî gözetimde kalmaları yararlıdır. Bu sürede hem kendileri, hem yakınları, birbirlerinde vuku bulan değişikliklere alışabilirler. Dolayısıyla, ilerde baş gösterebilecek sürtüşmeler asgarî düzeye indirilebilir.

2) Aynı derecede önemli bir önlem de, rehinenin, hemen basın karşısına çıkarılmamalarıdır. Terörist eylem, zaten reklam için yapılmıştır. Rehinenin heyecan içinde ve kontrolsüzce söyleyecekleri şeyler, teröristlerin narsistik (kendine hayran olma) eğilimlerini büyük ölçüde tatmin edici olabilir. Örgütleri, olduğundan güçlü ve yenilmez gösterilebilir. İnsancıl ve sevecen bireyler oldukları, sırf dava uğruna şiddete başvurmak zorunda kaldıkları izlenimi doğabilir. Davalarına ve iddialarına karşı sempati ve anlayış uyanabilir. Kısaca, istenmeden, rehinenin beyanları yoluyla teröristlerin adları ve amaçları en kısa, en ucuz ve en geniş biçimde ülke ve dünya çapında duyurulabilir.

Bütün bunlar göz önünde bulundurularak, rehinenin bir süre kitle haberleşme sürecinden uzak tutulup, sansasyon aracı olmaları önlenmelidir. Bu süre içinde kullanılacak terminoloji konusunda mutabakata varıldıktan sonra, basınla temas ve demeçlerinde teröristlik propagandanın aracı olmadan kamuoyunu aydınlatmaları sağlanabilir.

Sırası gelmişken bir kere daha belirtmelidir ki, terörizmin savaş alanı, kitle haberleşme ağıdır. Rehin alma olayı, bu alanda dünya çapında bir oyun koyma amacına yöneliktir. Teröristler, kamunun dikkatini çektikleri, kamuoyunu etkiledikleri ölçüde olayları yönlendirebilirler. Sahneyi düzenleyebilirler. Teröristler, kamu haberleşme ağını etkiledikleri ölçüde zafer kazanmış sayılırlar. Bu, zaten onların amaca uzanan yolda hemen hemen tek şanslarıdır.

Derinlemesine incelendiğinde terörizm, siyaset alanında hangi soluklu ve kalıcı savaşı zafere ulaştırmıştır? 20. yüzyılın ilk yarısında yıkılma-

ya yüz tutmuş sömürge yönetimlerine karşı başlatılan ve teröristik yöntemlere yönelmekten başka çaresi olmayan ulusal direniş ve özgürlük mücadelelerinden sonra terörizmin hiç bir ciddi başarısı yoktur. Son yıllarda ne Yunan cuntasının yıkılıp, Ege'nin batı yakasında demokratik rejimin kurulmasında; ne Arjantin ve Brezilya'da demokrasiye geçilmesinde; ne İran'da Şahlık yönetiminin yıkılmasında; ne İspanya ve Portekiz'de uzun süreli diktatörlüklerin siyaset sahnesinden çekilmesinde; ne de Türkiye'de çok partili parlamenter siyasete dönülmesinde terörizmin bir katkısı olmuştur.

O halde, terörizme, kitlelerin çoğulcu ve demokratik örgütlenmeleriyle sağlayabilecekleri bir siyasal gelişmenin aracı olarak bakmak son derece hatalıdır. Buna rağmen teröristler, özgürlüğün, adaletin ve hukukun üstünlüğünün propagandasını yapmaktadırlar. Çünkü ancak bu ideallerin bayraktarı olarak görünerek ilgi ve destek sağlayabilirler. Söz konusu propaganda yoluyla sağlanan ilgi ve destek olmasa, terörizm yaşayamaz. Kamu vicdanında kriminal bir davranış olarak hüküm giyer.

Nitekim, teröristler yakalanıp, ilgisizliğin karanlığına mahkûm edildiklerinde, başta onları terörizme iten psiko-patolojik duruma tekrar döndükleri gözleniyor. Güvensizlik, tedirginlik, bastırılmış bir yetersizlik, çevreyle iletişim sıkıntısı gibi duyguların etkisiyle büyük bir umutsuzluğa kapılıyorlar. Depresyona giriyorlar. Talep ettikleri "esir asker" gibi ayrıcalıklı muamele de reddedilince, çoğu intihara kalkıyor. Hem de mümkün olan en sansasyonel ve dramatik yolla.

Sunulan bilgilerin ışığında değerlendirildiğinde, rehin olma talihsizliğine uğrayan kişilerin bütünüyle "çaresiz" olmadıkları anlaşılabilir. Çeşitli sosyal ve psikolojik mekanizmaları harekete geçirerek, ruhsal ve bedensel sağlıklarını sürdürebilirler. Kişilik çözülmesini önleyerek, ben'in (egonun) bütünlüğünü koruyabilirler.

Tek başına bu başarı bile, terörizmin acımasızlığına ve bireyi esyalaştırmayı amaçlayan insanlık-dışı saldırısına karşı bir zaferdir.